

Vergaderjaar 2010–2011

30 196

Duurzame ontwikkeling en beleid

Nr. 120

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 2 december 2010

De vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie naar aanleiding van de brief van 23 november 2010 inzake het verslag van de conferentie Landbouw en Voedselzekerheid van 31 oktober–5 november jl. in Den Haag (Kamerstuk 30 196, nr. 118).

De staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 1 december 2010. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Van der Ham

Adjunct-griffier van de commissie,
Van der Velden

¹ Samenstelling:

Leden: Dijkema, S.A.M. (PvdA), Snijder-Hazelhoff, J.F. (VVD), Verburg, G. (CDA), Koopmans, G.P.J. (CDA), Ham, B. van der (D66), Voorzitter, Smeets, P.E. (PvdA), Samsom, D.M. (PvdA), Jansen, P.F.C. (SP), Ondervoorzitter, Jacobi, L. (PvdA), Koppejan, A.J. (CDA), Graus, D.J.G. (PVV), Thieme, M.L. (PvdD), Gesthuizen, S.M.J.G. (SP), Wiegman-van Meppelen Scheppink, E.E. (CU), Tongeren, L. van (GL), Ziengs, E. (VVD), Braakhuis, B.A.M. (GL), Gerbrands, K. (PVV), Lodders, W.J.H. (VVD), Vliet, R.A. van (PVV), Dijkgraaf, E. (SGP), Schaart, A.H.M. (VVD) en Verhoeven, K. (D66).

Plv. leden: Jadnanansing, T.M. (PvdA), Elias, T.M.Ch. (VVD), Ormel, H.J. (CDA), Blanksma-van den Heuvel, P.J.M.G. (CDA), Koolmees, W. (D66), Veen, E. van der (PvdA), Klijnsma, J. (PvdA), Irrgang, E. (SP), Groot, V.A. (PvdA), Bijleveld-Schouten, A.T.B. (CDA), Dijk, A.P.C. van (PVV), Ouweland, E. (PvdD), Gerven, H.P.J. van (SP), Ortega-Martijn, C.A. (CU), Klaver, J.F. (GL), Leege, R.W. (VVD), Grashoff, H.J. (GL), Mos, R. de (PVV), Taverne, J. (VVD), Bommel, J.J.G. van (PVV), Staaij, C.G. van der (SGP), Houwers, J. (VVD) en Veldhoven, S. van (D66).

Inhoudsopgave	blz.
I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie	3
II. Reactie van de staatssecretaris	4

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat voedselzekerheid en voedselveiligheid prioriteit nr. 1 moet zijn. Wereldwijd zijn er zo'n 2,2 miljard boeren. Die moeten in 2 050 9 miljard mensen gaan voeden. De vraag naar voedsel neemt de komende decennia toe, terwijl de beschikbaarheid van landbouwgrond afneemt en er tegelijkertijd aandacht moet zijn voor duurzaamheid in brede zin: aandacht voor milieu, behoud van biodiversiteit en duurzaam watergebruik. Dat vraagt om een duurzamer consumptiepatroon en efficiënter gebruik van de grond(stoffen) en energie. Deelt de staatssecretaris deze mening? In hoeverre ziet het kabinet mogelijkheden om vastgelopen dossiers als genetisch gemodificeerde organismen, diermeel, fosfaat/stikstofbenutting, etcetera een nieuwe impuls te geven?

De leden van de CDA-fractie concluderen dat de productie per hectare beschikbare grond omhoog moet, maar ook uitwisseling van kennis, opgedaan door de Nederlandse gouden driehoek, met andere landen verdient aandacht. De leden van de CDA-fractie worstelen echter wel met het vraagstuk hoe kennis zodanig uit te wisselen dat de Nederlandse agrofoodsector een internationale koppositie kan blijven bekleden en onderdeel blijft van het aanreiken van de oplossing voor de (inter)nationale uitdagingen rond voedselzekerheid, armoedebestrijding, energie, water, klimaat, vrede en stabiliteit. Moet de agro- en foodsector en de gouden driehoek in Nederland op enigerlei wijze worden beschermd, of juist niet? Moet een bepaald basisniveau van de agro- en foodsector/keten behouden blijven en op welke wijze zou dit dan vorm kunnen krijgen? Kan de staatssecretaris uiteenzetten op welke wijze hij aandacht schenkt aan dit vraagstuk?

Goede voedselvoorziening kan migratiebewegingen voorkomen. Voedselschaarste heeft in de eeuwen voor onze tijd en ook recent geleid tot massale migratiebewegingen. Een goede oogst bepaalt voor veel mensen het verschil tussen leven en dood. Als het eigen land niet meer genoeg oplevert of wordt ontnomen, komen mensen in beweging. Vaak naar de stad voor werk of meer zekerheid. Soms naar Europa of een ander rijk land. Eerder hebben de leden van de CDA-fractie, onder leiding van het lid Ferrier met haar notitie van hulp naar investeren, al geconcludeerd dat landbouw een prioritair onderwerp in het ontwikkelingsgebied is. Op welke wijze geeft het kabinet dit interdepartementaal vorm?

Landbouw draagt ook bij aan klimaatverandering. Op basis van internationale cijfers draagt de landbouw wereldwijd voor circa 14% bij aan de uitstoot van broeikasgassen en is de sector voorts een belangrijke *driver* van ontbossing, waarmee een verdere 17% van de CO₂-uitstoot wordt veroorzaakt. Dit alles noodzaakt tot een transitie gericht op een innovatieve, klimaatvriendelijke en klimaatbestendige landbouw (*climate smart agriculture*). Deskundigen melden dat bij economische ontwikkeling eerst

milieuaantasting optreedt en pas als geld verdiend is aan milieuverbetering kan worden gewerkt. Deelt het kabinet de mening dat door expertise die in Nederland en de rest van West-Europa is opgebouwd milieoverslechtering in opkomende economieën kan worden voorkomen?

De conferentie was gestructureerd rond vier centrale thema's:

1. Het uitdiepen en inkaderen van het onderwerp «landbouw, voedselzekerheid en klimaatverandering»;
2. Het opschalen van repliceerbare modellen voor klimaatbestendige en klimaatvriendelijke landbouw: kansen en uitdagingen;
3. Het onderzoeken en mobiliseren van mogelijkheden voor innovatieve financieringsmechanismen voor een klimaatbestendige en klimaatvriendelijke landbouw;
4. Roadmap voor action; een uitvoeringsgericht actieplan.

Kan de staatssecretaris op de eerste drie punten toelichten wat de Nederlandse ideeën/gedachten zijn?

De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat de Roadmap op basis van voorzittersconclusies is opgesteld, omdat niet alle organisaties en instellingen, particuliere sector, non-gouvernementele organisaties, filantropische stichtingen, het maatschappelijk middenveld, de landbouwers en de wetenschappelijke gemeenschap zich konden vinden in de voorliggende voorstellen. Is deze stelling juist? Op welke wijze wordt, gezien het grote aantal activiteiten, de door de aanwezige ministers benadrukte geïntegreerde benadering van de problematiek gewaarborgd? Wereldwijd dient actief te worden ingezet via innovatie, onderzoek en voorlichting, alsook op inzet van financiële middelen en particuliere investeringen. Op welke wijze wordt deze oproep vormgegeven en gewaarborgd? Waarom heeft Nederland vooral acties ingebracht op het terrein van klimaatneutrale landbouw, veeteelt, biobrandstoffen en bio-based economy, landgebruik en transparantie in de «fast start financing» onder het Klimaatverdrag? Waarom niet op de andere punten?

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de Roadmap for action een levend document is en deze de komende periode zichzelf, met behulp van de al eerder genoemde organisaties, verder ontwikkeld en waarbij nieuwe acties kunnen worden toegevoegd, waardoor het een dynamisch document is. Klopt het dat tijdens de klimaatconferentie in Cancún een terugkoppeling wordt gegeven van deze Haagse conferentie? Klopt het dat daarnaast om uitwisseling van goede voorbeelden, kennis en technologie te bespoedigen en toepassing ervan verder uit te breiden, landen hebben opgeroepen om in Cancún een besluit te nemen over het opstellen van een werkprogramma over landbouw in aanvulling op verdere adaptatie en mitigatiemaatregelen? Op welke wijze wordt vorm gegeven aan het opstellen? Gaat het hierbij om procesafspraken? De leden van de CDA-fractie vragen zich af welke bijdrage Nederland hierin levert van de CDA-fractie?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben zorgvuldig kennis genomen van het verslag van de internationale conferentie over Landbouw, Voedselzekerheid en Klimaatverandering¹ en van de Roadmap die daar werd gepresenteerd. Deze leden waren echter ook aanwezig op de internationale conferentie zelf, en hebben een andere indruk van het verloop hiervan en over de vermeende consensus die daar bereikt werd. De kritiek die tijdens de conferentie werd geuit op het proces en op de inhoud van de Roadmap is op geen enkele wijze terug te lezen in het verslag van deze conferentie. Waarom is ervoor gekozen om deze kritiek niet ook op te nemen in het verslag, en bent u bereid alsnog te erkennen dat het niet het

---

¹ Kamerstuk 30 196, nr. 118.

geval was dat alle aanwezigen het eens waren over de Roadmap? Is het waar, dat niet-gouvernementele organisaties aan het einde van de conferentie een gezamenlijk statement hebben gemaakt om hun ongenoegen over de conferentie en de Roadmap te uiten? Zo ja, wat was de inhoud van deze kritiek en waarom is deze verklaring niet genoemd in uw verslag?

Genoemde leden vinden het van belang om inzicht te krijgen in verdere gang van zaken rond deze Roadmap die het resultaat zou zijn van deze conferentie. Zal de Nederlandse regering deze Roadmap gaan inbrengen in Cancún? Zo ja, op welke wijze en door wie?

II. REACTIE VAN DE STAATSSECRETARIS

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD

De leden van de PvdD-fractie hebben zorgvuldig kennisgenomen van het verslag van de internationale conferentie over Landbouw, Voedselzekerheid en Klimaatverandering¹ en van de Road map die daar werd gepresenteerd. Deze leden waren echter ook aanwezig op de internationale conferentie zelf, en hebben een andere indruk van het verloop hiervan en over de vermeende consensus die daar bereikt werd. De kritiek die tijdens de conferentie werd geuit op het proces en op de inhoud van de Road map is op geen enkele wijze terug te lezen in het verslag van deze conferentie. Waarom is ervoor gekozen om deze kritiek niet ook op te nemen in het verslag, en bent u bereid alsnog te erkennen dat het niet het geval was dat alle aanwezigen het eens waren over de Road map? Is het waar, dat niet-gouvernementele organisaties aan het einde van de conferentie een gezamenlijk statement hebben gemaakt om hun ongenoegen over de conferentie en de Road map te uiten? Zo ja, wat was de inhoud van deze kritiek en waarom is deze verklaring niet genoemd in uw verslag?

Genoemde leden vinden het van belang om inzicht te krijgen in verdere gang van zaken rond deze Road map die het resultaat zou zijn van deze conferentie. Zal de Nederlandse regering deze Road map gaan inbrengen in Cancun? Zo ja, op welke wijze en door wie?

Antwoord

De Roadmap for Action is als zogeheten voorzitterschapsdocument opgesteld (en is derhalve geen consensusdocument) en tijdens de conferentie ontwikkeld op basis van de brede inbreng van key-note sprekers, presentaties en *best practices* van landen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Aanwezige landen en deelnemers hebben actief bijgedragen aan de ontwikkeling van de Roadmap en de lijst met concrete acties welke op de slotdag in plenaire zitting is gepresenteerd. Hierin zijn een groot aantal aspecten en mogelijke instrumenten uitgewerkt, die wereldwijd breed werden gedeeld, rond het thema landbouw, voedselzekerheid en klimaatverandering. Een groot aantal maatschappelijke organisaties heeft deelgenomen.

Een aantal maatschappelijke organisaties had tijdens de conferentie aangegeven zich zorgen te maken over de transparantie in het proces; ervan uitgaande dat de deelname aan de Conferentie op uitnodiging geschiedde. Wat dit laatste betreft is, naast de landen, ook een breed scala van bedrijven en maatschappelijke organisaties en koepels daarvan uitgenodigd. Alle aanvullende aanvragen tot deelname van organisaties die op dit thema werkzaam zijn, werden gehonoreerd. Hiermee was een brede deelname (1 000 deelnemers) gegarandeerd.

---

¹ Kamerstuk 30 196, nr. 118.

Het document is tijdens de slotbijeenkomst gepresenteerd en de Roadmap geeft tevens aan dat alle aanwezige ministers op de Conferentie de samenhangende benadering van de landbouwontwikkeling, voedselzekerheid en klimaatverandering met enthousiasme in eigen land willen oppakken en ook in internationale gremia verder nastreven.

De Roadmap met concrete acties zal door of namens de voorzitter van de conferentie tijdens een High Level Event op 9 december a.s. en marge van het officiële high level segment in Cancun worden gepresenteerd. Dit High Level event wordt door de Wereldbank samen met Mexico en Nederland georganiseerd. Een vervolgonferentie zal in Vietnam in 2012 plaatsvinden.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat de Roadmap op basis van voorzittersconclusies is opgesteld omdat niet alle organisaties en instellingen, particuliere sector, non-gouvernementele organisaties, filantropische stichtingen, het maatschappelijk middenveld, de landbouwers en de wetenschappelijke gemeenschap zich konden vinden in de voorliggende voorstellen. Is deze stelling juist?

Antwoord

Het doel van de conferentie was om tot concrete acties te komen op het gebied van landbouw, voedselzekerheid en klimaat. Om die reden is ervoor gekozen om niet te gaan onderhandelen over teksten, maar te kijken naar «lessons learned» van lopende programma's en projecten op dit gebied en te kijken hoe deze kunnen worden opgeschaald en verder kunnen worden uitgebreid. Om die reden is gewerkt met een voorzitterschapsdocument.

Vraag

De leden van de CDA fractie zijn van mening dat gezien de roadmap for action een levend document is deze de komende periode zichzelf, in de zin van met behulp van alle al eerder genoemde organisaties ect, verder ontwikkeld en waarbij nieuwe acties kunnen worden toegevoegd. Waarmee het een dynamisch document is. Klopt het dat tijdens de klimaatconferentie in Cancun een terugkoppeling wordt gegeven van de Haagse conferentie? Klopt het dat daarnaast om uitwisseling van goede voorbeelden, kennis en technologie te bespoedigen en toepassing ervan verder uit te breiden, landen hebben opgeroepen om in Cancun een besluit te nemen over het opstellen van een werkprogramma over landbouw in aanvulling op verdere adaptatie en mitigatiemaatregelen? Op welke wijze wordt vorm gegeven aan het opstellen? Gaat het hierbij om proces afspraken? Welke bijdrage levert Nederland hierin zo vragen de leden van de CDA fractie zich af.

Antwoord

Door of namens de voorzitter van de conferentie zal tijdens een High Level Event op 9 december a.s., en marge van het officiële high level segment in Cancun, de Roadmap van de Conferentie Landbouw, Voedselzekerheid en Klimaatverandering worden gepresenteerd. Dit High Level Event wordt door de Wereldbank samen met Mexico en Nederland georganiseerd.

Binnen de klimaatonderhandelingen wordt gewerkt aan een besluit over het opstellen van een werkprogramma door de Subsidiary Body on Scientific and Technical Advice (SBSTA) om uitwisseling van goede

voorbeelden, kennis en technologie te bespoedigen en toepassing ervan uit te breiden. Een dergelijk besluit werd bij eerdere klimaatonderhandelingen breed ondersteund. Besluitvorming hangt echter af van het gehele pakket van klimaatafspraken. Nederland ondersteunt een dergelijke besluit en in het proces dat SVSTA dan zal opstarten kan Nederland met andere landen en organisaties bijdragen aan het werkprogramma. Elementen uit de Roadmap zijn daartoe een goed basis.

Er wordt in samenwerking met de deelnemers gewerkt aan vervolgstappen voor uitwerking en implementatie van de roadmap. Een vervolgconferentie wordt in Vietnam in 2012 georganiseerd.